

Rigtige venner

– om polterabend og ritualiserede drillerier

Af Else Marie Kofod

En polterabend er en gave, som den vordende gom eller brud får af sine venner. Det er ikke en helt almindelig gave, fordi gaven ofte består af forskellige former for ritualiserede drillerier, der dog har til formål at vise, at den vordende gom/brud hører med i et vennefællesskab, og at vennerne gerne vil bruge både penge, tid og kræfter på at vise dette overfor omverdenen.

Lege og løjer har som ritualiserede drillerier i tidens løb været anvendt i mange samfund til at udstille grænser og normer. For at en sådan form for kommunikation skal lykkes, er det vigtigt, at de implicerede parter ved, hvor langt man kan gå, ligesom alle skal have en klar fornemmelse af de gældende regler. De grænser, der bliver trukket op igennem drillerierne, kan tydeliggøre sociale relationer og dermed være med til at bekræfte og afgrænse fællesskaber. Det kræver dog, at der er publikum på, enten i det offentlige rum, eller når man er sammen med andre blandt andet til fester.

I 1800-tallets bondesamfund var formålet med drillerier i nogle tilfælde at markere en overskridelse af landsbyfællesskabets regler og i værste fald at udelukke den eller de personer, der var genstand for drillerierne. I mindre sociale grupper i byerne, fx de forskellige netværk som borgerskabets unge sønner indgik i, kollegianere eller nutidens vennekredse kan man støde på drillerier, der ligner dem, der var almindelige i bondesamfundet, men hvor målet i virkeligheden var og er det stik modsatte. Her drejer det sig ikke om at straffe »ofret,« men om at bekræfte dets sociale tilhørsforhold.

Drillerierne foregår ofte under festlige former, ved at der laves sjov med »ofrets« svagheder eller, når der er tale om en overgang i livet, fx at hænge sider af den nye tilværelse ud eller gøre grin med den gamle. »Ofret« bliver centrum for hele gruppens opmærksomhed, og publikum bliver vidne til, hvordan som regel vennerne iscenesætter disse mere eller mindre kærlige drillerier, og dermed også at der netop er tale om et vennefællesskab og om venskabsritualer (1).

Der er tale om såkaldte tilladte drillerier (2), der defineres som en relation imellem enkeltpersoner eller grupper, hvor den ene part i over-

ensstemmelse med skik og brug har lov til, og i nogle tilfælde forventes at drille eller lave grin med den anden part, som til gengæld forventes ikke at lade sig krænke af drilleriet (3). Der er med andre ord tale om en accepteret form for respektløshed (4). Selvom mange af nutidens unge frygter, hvad de vil blive udsat for på deres polterabend, til deres 30-års fødselsdag, eller hvad der bliver lavet af sjov i deres hjem i forbindelse med brylluppet, så er det værre, hvis der ikke bliver gjort noget, eller der bliver gjort for lidt ud af det. For det tyder jo på, at man ikke har nogen rigtige venner, som har følt sig forpligtet og gjort sig umage med at finde på løjerne, og som har været villige til at bruge ofte mange penge på arrangementet.

Den slags ritualiseret drilleri, der her er tale om, kommer ofte til udtryk som en »practical joke«. Her spiller overraskelsen en stor rolle, og derfor er der ofte indbygget en acceleration i practical-joke-lignende drillerier, fordi joken falder til jorden, hvis det ikke lykkes at narre offeret. Det er en genre, der fordrer megen fornyelse og megen variation for at sikre dens overlevelse og succes. Det nytter ikke at lave det samme om og om igen, hvis joken skal lykkes.

I forhold til de sociale relationer er det også vigtigt at være opmærksom på de intentioner, der ligger bag udførelsen af joken. De kan spænde fra sjov til direkte ondskabsfuldhed (5). Hvor på skalaen man befinder sig, eller hvor langt man kan gå, er én af de markører, der er med til at karakterisere et fællesskab. Generelt er der en skarp grænse imellem fx at ødelægge og lave et kaotisk rod. Så længe man med sin egen eller andres arbejdskraft kan bringe tingene i orden, opfattes det normalt ikke som værende gået over strengen.

Polterabend i 1800-tallet

I 1800-tallet havde borgerskabets unge mænd gennem deres opvækst og under deres uddannelse og begyndende karriereliv som regel fået skabt sig et netværk af venner. De relativt få, der på det tidspunkt gennemførte en akademisk uddannelse, tilhørte næsten alle borgerskabet, og de unges omgangskreds var derfor stort set den samme som forældrenes, blot en generation yngre. Netværket kom på denne måde til at række ud over flere generationer, hvorved det yderligere blev styrket (6). Følelsen af samhørighed blev også understøttet af nogle af de indvielsesritualer, der hørte med fx ved optagelsen på universitetet og indflytningen på nogle af kollegierne (7).

Blandt disse unge og blandt unge der uddannede sig indenfor militæret var det almindeligt at holde polterabend i slutningen af 1800-tallet. De unge mænd havde i modsætning til pigerne haft mulighed for

at dyrke selskabslivet uden for hjemmet, og det var den tilværelse, de nu skulle tage afsked med. Festen, der både kunne holdes hjemme eller på restaurant, var en fest, hvor der blev drukket meget. Der var kun mænd fra vennekredsen til stede. Der blev sunget og holdt mange taler, der gik ud på at fortælle om de udskejelser, den unge mand havde foretaget i sit liv (8).

Festen var hemmelig og stærk tabubelagt især for det modsatte køn (9), hvad der formodentlig er årsagen til de sparsomme oplysninger, der er blevet videregivet. Den har virkelig været for de indviede og har formodentlig givet en høj grad af fællesskabsfølelse. En tysk polterabendvise optræder i et af musikforlaget Wilhelm Hansens visehefter (10) fra omkring århundredeskiftet, hvilket kunne tyde på, at visen enten var ved at være almindelig eller har været efterspurgt.

Den vordende gom er formodentlig blevet udsat for forskellige former for drillerier, ikke for at irettesætte ham, men for at fremhæve de fælles oplevelser og dermed tilhørsforholdet til gruppen. Ganske vist skulle han tage afsked med sin ungarletilværelse, men ikke med vennerne som sådan, for efterhånden som de blev gift, ville de jo i mange tilfælde fortsat høre med til hans omgangskreds.

Det var de færreste piger, der på samme måde som de unge mænd, var en del af et fællesskab uden for hjemmet, bortset fra de emanciperede kvinder og en lille gruppe, der tilhørte kunstnerkredsene. Disse kvinder kunne også holde polterabend, hvor de klædte sig i ud i mandeklæder og holdt fest for hinanden med sange, taler og sketcher (11). Her er der i meget tydelig grad tale om en bevidst markering af en helt speciel klike.

En lejlighedssang fra 1899, som er trykt på Fyn i forbindelse med en *Polteraften* den 27. marts på Aalykkegaard (12), viser, at der er blevet holdt en polterabend enten for pigen alene eller for parret i fællesskab. Det er interessant, at ordet delvist er oversat til dansk, hvad der kunne tyde på, at betegnelsen kan have været udbredt, selvom den ikke har overlevet til nutiden, hvor det er den tyske betegnelse, der benyttes. Af indholdet fremgår det, at visen er henvendt til den vordende brud, som skal giftes dagen efter. Forfatteren er én af hendes venner. Sandsynligvis har det været en polterabend, der er blevet holdt i hjemmet i lighed med følgende eksempel, som er fra 1880'erne og foregår i Sønderjylland: *Som barn var jeg med til »Polterabend« hos naboens. Jeg var uddyntet i tarlatan som ballernes dronning og med cotillonsløjfer og tøjblomster og fremsagde et digt om det bal, hvor »de to« sås første gang, og hvor hans balkort var overtegnet med rosenknopper (hun var meget yndig) (13). En sikkerhedsnål var gået igennem huden på den*

ene skulder, så glad var jeg, da det var overstået. Flere børn var med, en dreng i malerkittel med lang pensel, allusion til brudgommen, en lille pige som svøbelsesbarn med hilsen fra kommende slægter (14). Ja, i forrige århundrede var man glad for lidt. Vi børn var tit klædt ud i tableaux, schetches, ordsprogsleg. Det lærte vi af, og, hvor vi dog morede os (15). Her laves der også sjov med hentydninger til både den gamle og den nye tilværelse, men i en noget anden udformning, end den, hvor der kun var mænd tilstede.

I Tyskland hørte det også med til en polterabend, at deltagerne kastede potteskår på de unges hjem for at jage poltergeisterne ud, deraf også navnet. Bagefter samledes man og fik et glas vin, en sammenkomst, hvor der i lighed med den sønderjyske, blev fremsagt forskellige typer af humoristiske vers. Den første del af forløbet ser ikke ud til at være blevet praktiseret i Danmark (16).

Polterabend i 1900-tallet

Fra slutningen af 1800-tallet begyndte mange unge fra landet at flytte sig mere i forhold til deres arbejde, hvorved det tætte sammenhold, som ungdomslavet havde skabt i landsbyerne, efterhånden forsvandt. De kom ud at tjene andre steder, skiftede jævnligt arbejdsplads, kom i lære eller fik en anden form for uddannelse. De venskaber, man fik opbygget, bestod derfor ofte af unge mennesker, man havde mødt de steder, man arbejdede. Desuden fik efterskoler, højskoler og gymnastikforeninger en stor betydning i forhold til det at skabe venskaber, men mange gange blev kontakten kun holdt ved lige igennem brevveksling. Det var ikke muligt på samme måde som for de unge, der tog en længerevarende uddannelse, og som derfor boede det samme sted i en årrække, at skabe en større samlet vennekreds, hvor de enkelte medlemmer indbyrdes kendte hinanden.

Noget lignende var tilfældet for mange unge i byerne. Selvom den enkelte kunne have tætte relationer til kollegaer eller unge, de mødte i andre sammenhænge, kendte de forskellige venner og bekendte som regel ikke hinanden. De fleste boede enten hjemme eller på et lejet værelse, hvor de ikke kunne invitere til sammenkomster eller fest. Det var næsten udelukkende i de øverste samfundslag, at forældrene lagde hus til arrangementer, hvor de unge kunne mødes i festligt lag.

Hvis den vordende gom overhovedet holdt en polterabend, foregik det derfor som regel på den måde, at han sammen med en ven eller to mødtes for at drikke øl på værtshus, sådan som her i 1951: *Aftenen før brylluppet var min mand, som skik og brug er, ude på sin egen boligade. Han var sammen med sin ven Åge, og hvad de bedrev, kan jeg*

ikke berette om. Men dagen efter var de begge parat til bryllup kl. 5 om eftermiddagen ... min mands ven var hans forlover (17).

Når polterabendens igennem 1900-tallet kun slog igennem hos unge, der tog en længevarende uddannelse, hænger det formodentlig sammen med, at de fleste andre unge netop ikke var en del af en fast-tømret vennekreds. At holde polterabend sammen med kollegievennerne var helt i forlængelse af nogle af de øvrige ritualer, der praktiseredes på især de gamle kollegier langt op i 1900-tallet (18). Der kan således trækkes en mere eller mindre ubrudt linie fra de netværk, som borgerskabets unge i 1800-tallet var en del af, til 1900-tallets unge akademikere. På Studentergården i København, hvor der boede en del lægestuderende i 1940'erne, fortælles der historier om, hvordan det kunne gå for sig til en polterabend. Én af dem beskriver, hvordan man drak en ung mand beruset og lagde gips omkring det ene ben, således at han mødte op til brylluppet med troen på, at benet var brækket. En anden gang drak man den vordende gom beruset og sendte ham med Bornholmerfærgen (19).

Et ungt akademikerpar, der boede i en kollegielejlighed i København og hver især var i gang med et studium, da de i 1965 blev gift, holdt begge polterabend på kollegiet (20). Fra 1971 er der et eksempel fra et vestjysk kollegium, som den vordende brud her fortæller om: *Vores polterabend holdt vi hver for sig, for mit vedkommende med veninderne og masser af rødvin – den med tyren – og for min forlovedes vedkommende med vennerne og masser af bajere. Det bedste var, at jeg var i centrum hele aftenen, det værste var en pokkers hovedpine dagen efter. Det var min første deltagelse i en polterabend, så jeg havde ingen forventninger i den retning (21).*

Hvis man anvender ugebladene som en blanding af »en temperaturmåler« og en igangsætter (22), begynder det at tage afsked med vennerne at brede sig også udenfor akademikernes rækker i slutningen af 1950'erne, måske fordi vennegrupper så småt begynder at spille en rolle for andre unge. I 1957 bringer ugebladet *Alt for Damerne* et forslag til månedens selskab, som de kalder for *Ungkarlens afsked: en rigtig mandekomsammen ... her har damer ingen adgang ... brudgommens kærlige moder må denne gang give afkald på at sidde for bordenden men forblive i køkkenet (23).*

Desuden viser gruppertilhørsforhold sig i 1960'erne på en lidt anden måde. Det er her, det begynder at blive mere almindeligt, når brudeparret forlader kirken, at fx kolleger, sportskammerater eller studiekammerater uden for kirkedøren danner espalier med rekvisitter, der er karakteristiske for gruppen, uanset om der er tale om sabler, gryde-

skeer, ketsjere, årer eller potter. Samhørigheden understreges yderligere ved, at de ofte er iført den uniform, de bærer på deres arbejde eller som er karakteristisk for den sportsgren, de dyrker.

Polterabend fra slutningen af 1970'erne

En ung kvinde fra Rødovre fortæller, at da hun skulle giftes i 1978, var det *vist ikke »inn« med polterabend* (24). En væsentlig grund hertil hænger formodentlig sammen med det, som en anden kvinde peger på, nemlig at det i hendes *omgangskreds* [i 1970'erne] *var mest almindeligt at bo sammen, altså papirløst* (25). Når man ikke blev gift, skulle der jo heller ikke holdes en polterabend. Da det samtidig var de unge uddannelsessøgende, der førte an i forhold til at eksperimentere med samlivsformer, og da det stadigvæk fortrinsvis var i forbindelse med uddannelser, at unge havde mulighed for at blive en del af et fællesskab, var der simpelthen ikke på det tidspunkt basis for vennearrangerede polterabends.

Dette mønster ændrede sig fra slutningen af 1970'erne. Nu er det ikke længere først og fremmest forbeholdt unge, der tager en længerevarende uddannelse, at opbygge en kreds af venner, der kender hinanden indbyrdes. Også unge, der tager en kortere uddannelse, får nu denne mulighed, blandt andet fordi de mere praktisk prægede uddannelser efterhånden får indlagt stadigt længerevarende skoleforløb. Disse unge er derfor ikke i samme grad som tidligere isolerede på deres arbejdspladser, men får mulighed for at opbygge forskellige former for fællesskaber med andre unge på skolerne. Det er netop på det tidspunkt, altså i slutningen af 1970'erne, de vennearrangerede polterabends begynder at dukke op i det offentlige rum. Disse arrangementer, som jo er anledninger til at demonstrere tilhørsforhold, er i begyndelsen især udbredt hos unge med kortere uddannelser, altså netop de unge, hvor det at være en del af en fælles vennekreds bliver mere og mere udbredt.

Der er flere grunde til, at en polterabend bliver et venskabsritual. Én af dem er, at arrangementet bliver betragtet som en slags gave fra vennerne, som det vordende brudepar håber på *at få* (26). Af samme grund forventes det også, at vennerne betaler alle de udgifter, der er forbundet med de forskellige arrangementer. Hvis de ikke gør det, er det, som det fremgår af følgende uddrag af et læserbrev fra ugebladet *Ude og Hjemme*, en fiasko for polten: En mor fortæller her om sin datters oplevelser fra en polterabend, hvor bruden pludselig skulle betale for sin part af måltidet. Det endte med, at brevskriverens datter betalte for hende, og derefter *tog de sammen hjem, hvor veninden brød helt*

sammen. Hendes polterabend endte som et mareridt ... så sørg for helt klare aftaler, skriver moderen, så man kan undgå et sådant nederlag på en glad aften (27). Det, der skete her, var, at bruden så at sige skulle betale sin egen gave, hvad der var et brud på de uskrevne regler i forbindelse med gavegivning og et tydeligt tegn på, at relationerne imellem giver og modtager ikke fungerede som de skulle.

Selvom »polten« (28) eller »ofret« især indtil slutningen af 1990'erne næsten altid blev udsat for flere ubehagelige oplevelser i løbet af deres polterabend, er der tale om tilladte drillerier, som den vordende gom eller brud forventer, vennerne vil iværksætte. For endnu værre end at skulle udstå strabadserne er det som tidligere nævnt, at der ikke bliver arrangeret en polterabend, for dermed demonstreres det, at man ingen rigtige venner har. Det oplevede en ung kvinde i begyndelsen af 1990'erne, hvor hun var flyttet fra København til Århus: *Mig blev der ikke holdt nogen polterabend for. Jeg havde ingen veninder i Århus, som kunne planlægge sådant noget, og Franz' søstre kunne kun holde den en dag, hvor jeg var inde og spille amatørteater. Så det blev der ikke noget ud af. Jeg var meget skuffet og meget misundelig, da gutterne hentede Franz. Jeg ventede og ventede, men ingen kom efter mig. Dette lyder en anelse selvmedlidende, men jeg tror faktisk også det var en af de værste dage i mit liv på det tidspunkt (29).*

Da beretninger og fotografier fra polterabenden ofte indgår i underholdning under selve brylluppet, bliver venskabsrelationerne yderligere udstillet. Derfor er det ikke underligt, at så mange par direkte giver udtryk for, at de håber, de bliver hentet (30).

Med til de fleste polterabends hører også forskellige former for styrkeprøver, hvor der afprøves grænser. Det er især de unge mænd, der udsættes for grænseoverskridende oplevelser, som kan være alt fra rapelle fra en bro, bjergbestigning, bungyjump, at gennemgå en bilvask stående indelukket i et DSB-stålbur eller andre mere eller mindre strabadserende hændelser. At finde ud af hvor meget alkohol, den unge mand kan tåle, hører også med til prøven. Pigernes styrkeprøver kan dog også være grænseoverskridende, men de er normalt ikke så fysisk belastende, det kan fx være en ridetime, en lektion i at køre på motorcykel, en svømmelektion o.l.

I forbindelse med en polterabend er der ofte ikke kun tale om, at ofret udfordres i forhold til sine egne grænser, men også grænserne for, hvor langt et venskab rækker. For i nogle tilfælde kan arrangementet være af en sådan karakter, at venskabet i værste fald ophører. I alle former for fællesskab – store som små – er der grænser, som den enkelte skal forholde sig til. Sociologen Dominique Bouchet mener, at

flere og flere i dag åbenbart helst skal kunne mærke grænserne på deres krop, fordi de ikke kan mærke grænserne på andre måder. Som eksempel nævner han dem, som dyrker ekstreme sportsgrene, og som udtaler, at det er først, når de sætter deres liv på spil, at de rigtig kan mærke, at de lever (31).

Følger man denne tankegang, er det i forbindelse med en polterabend venskaberne, der skal prøves af: når et venskab kan holde til både ydmygelsen og strabadserne, er der virkelig tale om et godt venskab (32). Selvom det ikke er med livet som indsats, spilles der på angsten, sådan som det fremgår af følgende udsagn fra en ung mand, der har været med til at arrangere flere polterabends for sine venner: *Det som er værst, er angsten for, hvad der skal foregå, og det er sjovt for os at gøre dem lidt bange.* Det modsvares af et andet udsagn fra en ung mand, som selv har været igennem forløbet: *Man tænker på alle de værste ting, som dine venner højst sandsynligt vil gøre ved dig* (33). Noget tyder på, at det er rigtigt, at der skal ekstreme oplevelser til, for at man rigtig kan »mærke« venskabet, eller for at man kan få defineret grænserne for, hvor langt det rækker. Efter angsten følger lettelsen over, at vennerne viste sig at være rigtige venner, fordi de – trods alt – kendte grænsen.

Når venskaber sættes over styr, er det som regel ikke på grund af strabadserne, men fordi iscenesættelsen af fx kidnapningen er så virkelighedsnær, at den virker truende på ofret. Ofret kan typisk ikke helt gennemskue, om det er vennerne, der står bag, eller der er tale om en ægte kidnapning. Det sidste kan forstærkes ved, at man lader gommen få det indtryk, at han er blevet forvekslet med en anden person (34).

Via medierne kommer sådanne historier i omløb og er yderligere med til at forstærke angsten for, hvad man kan blive udsat for, og at det i værste fald kan medføre mén for resten af livet eller ligefrem dødsfald (35). Der er derfor skabt grobund for både rygter og vandrehistorier (36).

Fælles oplevelser er vigtige for at holde sammen på en vennekreds. Den måde en polterabend foregik på i 1980'erne og nogle steder også i 1990'erne var præget af, at den vordende gom eller brud var »ofret«, mens venner og forbipasserende var tilskuere. Til gengæld blev rollerne byttet om, når et andet medlem af gruppen skulle giftes. I løbet af en årrække vil de af gruppens medlemmer, der blev gift, alle blive udsat for at skulle være offer, hvorved der kom balance i forholdet. Det var især i denne periode, at arrangementerne helst skulle overgå hinanden, også på grund af en slags tak-for-sidst mekanisme.

I løbet af 1990'erne kan man iagttage nogle ændringstendenser, som

blandt andet medfører, at der i flere tilfælde lægges afstand til de ekstreme arrangementer, som her i et tilfælde fra Hvidovre, hvor et par blev gift i 1995: *Da vi blev gift var det meget moderne at holde polterabends, og vi var begge blevet meget skuffede, hvis der ikke blev arrangeret noget. Det har været meget oppe i tiden at polterabends skulle være vilde og til tider ydmygende for »polten«.* Hvilket har resulteret i at restauratører og de mennesker, der tilfældigvis kom forbi, har forsøgt at undgå selskabet. Dette er tilsyneladende ved at vende ... vores var præget af hygge og varme (37). Eller sagt med andre ord: *det bedste er, at ikke noget er det værste* (38), som en ung kvinde formulerede det i forbindelse med sit bryllup i 1996.

En anden tendens er, at arrangementet i højere grad bliver gjort til en fælles oplevelse, som alle deltager i, uanset om det er noget behageligt eller det modsatte. Det følgende eksempel, som foregik i midten af 1990'erne, er et eksempel på den nye tendens. Efter et besøg hos en massør bliver den vordende brud bragt til en venindes forældres hus. Efter en lækker middag blev hun *iført natskjorte, rottehaler og fregner og tænkte, – Åh, nej, nu skal jeg nok op i byen og gøres til grin, på lokalt diskotek eller lignende. Men heldigvis var de andre også klædt om inde i stuen, som var omdannet til slumberparty, med madrasser på gulvet. Dr. Franck lægenoveller, slik en masse og Dirty Dancing på video. Der blev taget billeder i løbet af aftenen, som mine veninder så lavede til en sød lille bog med tekst til, som jeg fik i bryllupsgave* (39).

De grænseoverskridende arrangementer er dog ikke helt forsvundet, men også for disses vedkommende kan man se tegn på ændringer, idet alle deltager på lige fod. Ifølge Peter Silfvander, der som direktør for firmaet »Intertainment« tilbyder assistance til blandt andet polterabendarrangementer, er det i begyndelsen af det 21. århundrede især i København, at alle deltagerne i en polterabend involveres aktivt, mens det i Jylland stadigvæk er almindeligt, at fx gommen er ofret og vennerne indtager tilskuerrollen (40).

Terapeuten Carl-Mar Møller arrangerer hvert år omkring 100 polterabends. Her klædes alle mere eller mindre af, og når den vordende gom eller brud har været udsat for strabadser, får de lejlighed til at gøre gengæld. Møller, der også afholder lignende arrangementer for virksomheder, arbejder bevidst med at skabe sammenhold igennem fælles oplevelser, og det er oplevelser af den type, man skal kunne mærke på sin krop (41).

Der findes således i slutningen af 1990'erne to forskellige slags polterabends, nemlig den type, hvor ofrets svagheder udstilles og udfordres. Her er der brug for offentlighedens opmærksomhed, fordi det er

den, der skal bevidne vennernes »tilladte drillerier« og dermed at ofret hører til i gruppen. Den anden type skaber først og fremmest en følelse af fællesskab igennem selve oplevelsen, hvorfor offentlighedens opmærksomhed ikke nødvendigvis er påkrævet.

Når ritualiserede drillerier i forbindelse med markeringer af fællesskaber i de sidste årtier af 1900-tallet er forøget i antal og styrke, kan det hænge sammen med, at især de yngre generationer gerne vil have bekræftet, at de hører til i et fællesskab. Selvom alle bliver født ind i en bestemt familie, er det ikke nødvendigvis dens identitet, man ønsker. Derfor skal der konstant arbejdes med de sociale relationer i forhold til dem, man gerne vil identificere sig med.

Måske er man oven i købet medlem af flere fællesskaber, hvad der ikke gør tilværelsen enklere. Fælles oplevelser skaber sammenhold, de bliver en del af den fælles historie. Heri ligger også, at oplevelserne ikke skal ligne alle de andres oplevelser, for derved skiller man sig jo ikke ud. I den forbindelse spiller det også en rolle, at man kan afgrænse sig negativt overfor grupper, hvis typer af oplevelser, man ikke bryder sig om. Det såkaldte »oplevelsessamfund« (42) slår derfor meget tydeligt igennem i forbindelse med de markeringer, der ritualiseres i form af drillerier i de sidste årtier af 1900-tallet.

Noter

1 Hylland 1995, 2000 og 2004. Den norske folklorist Ole Marius Hylland har kaldt den form for ritualiseret drilleri for venskabsritualer. 2 Radcliffe-Brown 1940. Det antropologiske begreb »joking relationships«. Se også Parkin 1993. 3 Min oversættelse af citat fra Radcliffe-Brown 1940:195. Citatet i originalversion: »What is meant by the term »joking relationship« is a relation between two persons in which one is by custom permitted, and in some instances required, to tease or make fun of the other, who in turn is required to take no offence.« 4 Begrebet »permitted disrespect« er en viderudvikling af »joking relationship«. Det er humorforskeren Jerry Palmer: (1994:14), der har opfundet dette begreb. 5 Richard S.Tallman (1974) har forsøgt at kategorisere forskellige former for practical jokes, ud fra hvilke relationer de bygger på, om der er tale om gruppe eller individ, om selve udfaldet lykkes, og om hvorvidt intentionerne bag udførelsen af joken er for sjov eller det er direkte ondskabsfuldt ment. 6 Hobsbawm 1983:293f. 7 Henningsen 1960. 8 Simonsen 1994; Åström 1989. 9 Åström 1991. 10 Wilhelm Hansen Edition no. 478. 50 *Folkeviser*. Arrangerede af A. Eggers. Til Forfatteren, Dr. med. Hans Kaarsberg, Wilhelm Hansen, Musik-Forlag. 11 Simonsen 1994. 12 DFS uregistreret. 13 I Tyskland har man kunnet købe samlinger med forskellige vers og humoristiske indlæg til brug for polterabend, som f.eks. 161 *humoristische und ernste Polterabend-Vorträge für junge Damen und Mädchen*. Herausgegeben von J.H.Albers. Erfurt [u.å.]. 14 Sådant som der her hentydes til de kommende børn i ægteskabet, er typisk for den måde, den tabubelagte seksualitet blev omtalt på. En yndet polterabendgave i Tyskland var en legetøjsstork med en dukke som rytter, der på ryggen havde en kurv med små børn, en såkaldt »Storchenreiter als Kinderbringer«. I Danmark, hvor disse polterabendtraditioner ikke er slået an, blev dukker, der forestiller babyer, i stedet for brugt i forbindelse med de løjer, man i løbet af 1900-tallet begyndte at foranstalte i brudeparrets nye hjem og spe-

cielt i sengen. 15 NEU 32345. Beretningen giver samtidig et indtryk af, hvordan såvel de populære ordsprogslege og tableauerne blev anvendt. I slutningen af 1800-tallet hørte tableauerne til en yndet og fashionabel form for underholdning i det borgerlige selskabsliv, blandt andet fordi de blev dyrket både hos hoffet og i diplomatiets kredse. Rung 1935, bd.V:105-106. 16 Feilberg omtaler en variant af denne skik som en tysk bryllupsskik, hvor man »Natten før bryllupsdagen anstrengte sig for at gøre den mest mulige spektakel i brudefolkernes tilkommende hjem. Vinduerne blev tæt tilukkede, alle åbninger stængede, kun gadedøren blev stående på vidt gab. Så begyndte man fra taget af, stænkede med vand af brønden i alle kroge, man fo'r dundrende og larmende omkring, man slog vildt om sig med stokke, bandede og skældte, som man evnede, og fortsatte ovenfra den vilde fart bestandig nedad gennem alle værelser, til man nåede kælderens, og så med så megen spektakel, der kunde skaffes tilveje, ud ad gadedøren. Det var, hvad man kaldte »Polterabend«. Det, som man ville opnå, var, at alle onde ånder, der volder tvedragt og fortræd, skulle jages ud af huset, så brudefolkene i fred og god forståelse kunne leve inden døre«. (H.F.Feilberg: *Jul*. Bd.2. København 1904, s. 226). I betragtning af, hvor årvågen Feilberg var i forhold til nye traditioner, kan man med temmelig stor sikkerhed antage, at polterabend ikke har været udbredt blandt bondebefolkningen, for så ville han have nævnt det. 17 NEU 28888. 18 På især nogle af de ældste kollegier i København praktiseredes forskellige former for optagelsesritualer. I det hele taget var og er man her delvist stadigvæk meget traditionsbevidst i forhold til forskellige festtyper og måden de afholdes på. Mens man bor på kollegiet, kan man få tildelt forskellige hverv, der indebærer at man f.eks. til festerne skal kunne holde bestemte taler o.l. På den måde er ritualerne almentdannende. De gamle kollegier har desuden ligesom nogle af de kostskoler, Hobsbawm (1983:293ff.) hentyder til, en særlig betydning i forhold til dannelsen af sociale netværk, der holder langt ud over kollegietiden. Det har været meget almindeligt at sønnerne kom til at bo på de samme kollegier som fædrene, hvorved netværket kom til at strække sig over flere generationer. 19 *Kofod* 1998. 20 NEU 281/96. 21 NEU 340/96. 22 Om mediernes rolle som traditionsspredere, se *Kofod* 2005:443f. 23 Ugebladet *Alt for Damerne* 1957, 5. 24 Det samme giver også andre udtryk for i 1970'erne, f.eks. NEU 359/96. 25 NEU 357/96. 26 Dagbladet *Politiken* 15.4.2000. 27 Ugebladet *Ude og Hjemme* 30 (årstal mangler), indsendt til DFS af Anders Enevig i begyndelsen af 1990'erne. 28 NEU 372/96. 29 NEU 380/96. 30 NEU 372/96. 31 Bouchet 1999. 32 Hylland 2004. 33 *Kofod* 2000. 34 Dagbladet *Politiken* 15.4.2000 bragte f.eks. denne beskrivelse, hvor plottet var, at den vordende gom havde fået besked på, at han skulle mødes med sine venner, fordi de ville holde polterabend for ham. Lige i nærheden af mødestedet bliver han brutalt hevet ind i en bil af nogle rockerlignende mænd, der hele tiden råber et andet navn ind i hovedet på ham. Det sidste han ser, før en hætte bliver trukket ned over hovedet på ham, er vennernes undrende ansigter, som om de ikke kan forstå, hvorfor han sidder inde i en bil, når han har en aftale med dem. Han udsættes for et ubehageligt forhold, hvor hensigten er, at det skal gå op for ham, at rockerne tror, han er en anden, som skylder dem nogle penge. Han lover at sælge både hus og hjem og de efterlader ham bagbundet i en skov, våd af urin i bukserne, hvor han ligger nogle timer, inden vennerne kommer og giver sig til kende. De har kunnet følge hele sceneriet igennem et fjernsyn. Denne historie fortæller ikke noget om, hvorvidt han slog hånden af sine venner. Det var, hvad stuntmanden Lasse Spang Olsen gjorde. Han stod frem i en fjernsynsudsendelse, hvor han fortalte, at kidnapningen på samme måde også virkede så virkelig, at han blev i tvivl om, hvorvidt kidnapperne var hans venner eller ej. Han nægtede siden hen at have noget at gøre med de venner, der havde deltaget. Jeg deltog selv i udsendelsen og havde derfor lejlighed til at snakke med ham efter optagelsen. 35 *Død efter Polterabend*. Artikel i Dagbladet *Politiken* 24.09.01, hvor det ganske vist ikke var gommen, der døde, men én af deltageren. Det var et uheld, der skyldtes kådhed, men overskriften bekræfter de værste fordomme, og læseren tror automatisk, at det er gommen, der er død. 36 Klintberg 1988:134. 37 NEU 372/96. 38 NEU 246/96. 39 NEU 59/97. 40 Dagbladet *Politiken* 15.4.2000. 41 Dagbladet *Ekstra Bladet*. 19.10.2000. Carl-Mar Møller holder omkring 100 polter-

abendarrangementer om året. Kun en femtedel af arrangementerne holdes for kvinder. 42 Schulze 2000. Med »oplevelsessamfund« mener Schulze et samfund, hvor omdrejningspunktet er en søgen efter oplevelser og en umiddelbar behovstilfredsstillelse. Det drejer sig ikke længere om møjsommeligt at skabe betingelserne for, at man kan få tilfredsstillet sine behov, men derimod om at vælge imellem en række af allerede eksisterende alternativer i form af sociale relationer, livsstil, forbrug osv., og det afgørende bliver i den forbindelse disse »oplevelsessværdi«. Det bliver således ydre omstændigheder, der er med til at sætte dagsordenen for den måde, den indre tilfredsstillelse kan opnås på.

Litteraturliste

- Bouchet, Dominique 1999: Myte og ritual privatiseres. *Kronikken i Politiken*. 6.6.1999.
- Henningsen, Henning 1960: *Behovling og hønsning. Indvielses og optagelsesskikke i håndværkerlav*. København.
- Hobsbawm, Eric 1983: Introduction: Invention of Traditions. 1-14 i Hobsbawm, Eric and Terence Ranger (eds.): *The Invention of Tradition*. Cambridge.
- Hylland, Ole Marius 1995: *Vennskap & ydmykelse. En analyse av utdrikningslaget som kulturelt fenomen*. Oslo. (Upubliceret hovedopgave i folkloristikk, Universitetet i Oslo).
- Hylland, Ole Marius 2000: Vennskapet og ydmykelsen. Utdrikningslaget som ritual. *Nord Nytt* 81,19-41.
- Hylland, Ole Marius 2005: Utdrikningslaget. Mellom vennskapet og ekteskapet. 53-66 i Alver, Bente Gullveig og Ann Helene Bolstad Skjelbred (red.): *»Slipp tradisjonene fri – de er våre!« Fest og fellesskap i endring*. Uppsala.
- Klintberg, Bengt av. 1988 (1986): *Rotten i pizzaen. 100 af hverdagens vandrehistorier*. Viby.
- Kofod, Else Marie 1996: *Politikens bryllupsbog* København.
- Kofod, Else Marie 1999 (1993): *Politikens bog om skik og brug*. København.
- Kofod, Else Marie 2005: *Ifølge traditionen? Hverdag og fest igennem 200 år*. København. (Upubliceret ph.d. afhandling).
- Palmer, Jerry 1994: *Taking Humour Seriously*. London.
- Parkin, Robert 1993: The Joking Relationship and Kinship. Charting a Theoretical Dependency. *JASO* XXIV, 1, 251-263.
- Radcliffe-Brown, A.R. 1940: On Joking Relationships. *Africa* XII, 3, 195-210.
- Rung, Otto 1935. 45-120 i Clausen, Julius og Torben Krogh (red.): *Danmark i fest og glæde*. I-VI. København.
- Schulze, Gerhard 2000 (1992): *Die Erlebnisgesellschaft.. Kulturosoiologie der Gegenwart*. Frankfurt/Main.
- Simonsen, Michéle [1994]: *The Custom of »Polterabend« in Modern Denmark*. Utrykt indlæg til AFS Meeting, St. John's, Newfoundland.
- Tallman, Richard S. 1974: A Generic Approach to the Practical Joke. *Southern Folklore Quarterly* 28, 259-274.
- Åström, Anna-Maria 1989: On Turning the World upside down – by Dressing up. *Ethnologia Fennica* 17, 29-41.
- Åström, Anna-Maria och Ivar Nordlund (red.) 1991: *Kring Tiden. Etnologiska och folkloristiska uppsatser. Vänskrift till Bo Lönnqvist 29.9.1991*. Helsingfors.
- Åström, Anna-Maria 1991: Et spel med tiden vid livets höjdpunkt. Tiden i adertonhundralets polterabend. 24-33 i Åström, Anna-Maria og Ivar Nordlund (red.): *Kring Tiden. Etnologiska och folkloristiska uppsatser. Vänskrift till Bo Lönnqvist 29.9.1991*. Helsingfors.

Summary

True friends

– the stag/hen night and ritualized ragging

The *Polterabend* or stag/hen party is a gift the groom- or bride-to-be is given by his or her friends. It is no ordinary gift, because the gift often consists of various kinds of ritualized ragging which do, however, have the purpose of showing that the future groom/bride belongs to a collectivity of friends, and that the friends are willing to expend money, time and energy on showing this to the surrounding world. Shared experiences are important in keeping a circle of friends together.

Games and horseplay, like ritualized ragging, have been used in many societies down through the ages to exhibit boundaries and norms. If this kind of communication is to succeed, it is important that the parties involved know how far they can go, and everyone has to have a clear sense of the rules of the game. The boundaries that are marked off through the ragging can clarify social relations and this helps to confirm and demarcate collectivities.

The fact that ritualized ragging, as expressed for example through the *Polterabend* events, increased in extent and intensity over the last few decades of the twentieth century may be related to a desire on the part of the younger generation to be confirmed in their membership of a collectivity. Although everyone is born into a particular family, that is not necessarily the identity one wants to assume. And that is why constant work is done on the social relations with those one wants to identify with. Shared experiences create solidarity, and become part of a shared history.